

HET IS OORLOG Als Nazi-Duitsland op 1 september 1939 Polen binnenvalt, is Nederland net een paar dagen aan het mobiliseren. Het betreft een algehele mobilisatie; ook oud-militairen moeten naar kazernes en strategische plekken. Jongens en mannen verlaten Spijkenisse, terwijl omgekeerd genesoldaten van elders in het dorp worden gestationeerd. Hun taak: het bedienen van zoeklichten langs de Hartelsedijk en op het eiland De Welplaat, ten noorden van Spijkenisse.¹ Maandenlang hebben ze niets te doen. Tot de vroege och-

tend van 10 mei 1940, als een armada van Duitse oorlogsvliegtuigen vanuit het westen nadert. Nederlandse jachtvliegtuigen vallen aan, maar de overmacht is te groot. Even ten zuiden van Rotterdam zetten zwaar-bewapende Duitse parachutisten voet aan de grond. Zij hebben de opdracht vliegveld Waalhaven en de Maasbruggen in handen te krijgen.² Ook de Spijkenisserbrug staat op het lijstje. De toen 18-jarige Pleun Dekker woont er met zijn ouders, twee zussen en oma vlak naast. Midden in de vuurlinie.

‘We vluchtten naar het dorp, onder de kogels door’

Een grote boerderij aan de toenmalige haven, met uitzicht op de Oude Maas, kleine arbeidershuisjes rondom en weilanden zo ver het oog reikt. Op een zwart-witfoto uit de jaren twintig, genomen vanaf de Spijkenisserbrug, oogt het einde van de Veerweg in Spijkenisse als een idylle. De nu 87-jarige Pleun Dekker, die zijn jeugd op de boerderij doorbracht, kan zich wel voorstellen dat mensen met de ogen van nu dat zo zien. Zijn jonge jaren, zo herinnert hij zich, zijn echter vooral een tijd waarin iedereen zo hard mogelijk werkt om de eindjes aan elkaar te knopen. En als er al sprake is van een idylle, dan komt daar op zondag 12 mei 1940 met veel geweld een einde aan. Tijdens hevige gevechten om de brug tussen Duitse en Nederlandse militairen vallen doden en gewonden en brandt de boerderij tot op de grond af. Pleun Dekker is er getuige van. “Ik hoor de kogels nog over mijn hoofd fluiten.”

Pleun Dekker (1922), de enige zoon uit een gezin met drie kinderen, heeft een gewone jeugd gehad, zegt hij. “Ik ging naar school, hielp mijn vader op de boerderij, voetbalde wat met vriendjes en vanaf mijn dertiende, na de zevende klas, ging ik bij mijn vader in het bedrijf. Ik mocht niet naar de Mulo, omdat alle handen nodig waren om de kost te verdienen. Gebrek hebben we nooit gehad, maar een vetpot was het ook niet. Ik weet nog dat in 1929 de Oude Maas dichtgevroren was en ik heel graag wilde schaatsen. Maar ik had

¹ Pleun Dekker, met in zijn handen een aquarel van de boerderij die in de meidagen van 1940 werd verwoest.

Foto Tom Croes.

2

3

4

5

6

geen schaatsen. Na lang aarzelen kreeg ik van mijn ouders een paar. 1,25 gulden kostten ze. En dat kon er maar net af.”

BOERDERIJ, VEERHUIS EN HERBERG

De boerderij van de familie Dekker stond aan de toenmalige havenmond. Van die haven is nog een klein stukje over, de Oude Haven genoemd. De rest is gedempt. Het woonhuis van de boerderij was relatief groot, omdat het ooit ook dienst deed als veerhuis en herberg. In 1854 had de ondernemende boer Krijn Dekker, de overgrootvader van Pleun, de boerderij laten bouwen. Hij wilde op die plek niet alleen boeren, maar ook een veerdienst met Hoogvliet onderhouden. Naast de boerderij liet hij arbeidershuisjes bouwen, onder meer voor de veerknecht. Verder was hij verantwoordelijk voor de aanleg en het onderhoud van de grintweg naar het veer, de Veerweg. Begin twintigste eeuw werd het trekpontje uit de vaart genomen. Het was overbodig geworden door de bouw van de eerste Spijkenisserbrug. “Mijn vader, de derde generatie die veerman en boer tegelijk was, ging zich daarna volledig op het boerenbedrijf richten. En ik zou dat later overnemen.”

MOBILISATIE EN PAARDENVORDERING

Naarmate de jaren dertig verstreken, namen in Europa de spanningen toe. “Of we de oorlog voelden aankomen? Ja, je hoorde er wel eens iets over. Voor ons werd het echter pas concreet met de mobilisatie van 1939. Ik kan me nog het vorderen van paarden herinneren. Dat was bij boerderij De Hoge Werf. Wij moesten onze paarden daar ook naartoe brengen. Maar ze waren drachtig en dus mochten we ze weer mee naar huis nemen. In de loop van 1940 werd het steeds duidelijker dat het fout kon gaan. Mijn vader had in elk geval de tegenwoordigheid van geest om een kistje met waardevolle papieren te begraven. Blijkbaar had hij wel door dat we naast die brug niet zo gunstig woonden.”

SCHUTTERSPUTJES

De Duitsers beschouwden de brug inderdaad als een object dat zo snel mogelijk onder controle moest worden gebracht. En dus werd om de brug kort maar hevig gevochten. “Ik weet niet meer of de brug vóór 10 mei 1940 al bewaakt werd. Het zou kunnen dat er al soldaten in het brugwachtershuis zaten, maar zeker weten doe ik dat niet. Op 10 mei 1940 waren ze er in elk geval wel. Ik ging die dag met mijn vader de koeien melken, om een uur of vijf 's ochtends, en toen waren ze aan de oever allemaal schuttersputjes aan het graven. Mijn vader vroeg eerst: ‘Wat is hier aan de hand? Het stikt van de soldaten!’ En meteen daarna drong het door: het is begonnen. Het is oorlog.”

ALS RATTEN IN DE VAL

Met de kennis van nu is het misschien vreemd dat de Dekkers, en de mensen in de huizen rondom, niet meteen werden geëvacueerd. Als

2 Het gezin Dekker in 1927. Pleun (aan de rechterkant) is dan 4 of 5. Links zijn oudste zus Grietje.

Eigendom Margriet van Dijk-Dekker.

3 Pleun met zijn twee zussen, Grietje en Lena, in 1931.

Eigendom Margriet van Dijk-Dekker.

4 De boerderij van de familie Dekker, gezien vanaf de Spijkenisserbrug, eind jaren dertig.

Eigendom Margriet van Dijk-Dekker.

5 De boerderij van de familie Dekker, nu met een boot aan de steiger, eind jaren dertig.

Eigendom Margriet van Dijk-Dekker.

6 Pleun Dekker in 1943. De foto is genomen ter gelegenheid van zijn verloving.

Eigendom Margriet van Dijk-Dekker.

oeververbinding was de brug een strategisch object, waarvan het waarschijnlijk was dat erom gevochten zou worden. Maar Pleun weet niets van een evacuatiebevel. Hij ging die vroege ochtend van de roe mei gewoon met zijn vader het land in, om de koeien te melken. Bij de brug werd op die eerste oorlogsdag dan ook nog geen schot gelost, zegt hij. “Dat was pas op zondag 12 mei, Eerste Pinksterdag. Aan de Spijkenisser kant zaten de Nederlandse militairen, aan de Hoogvlietse kant de Duitse. Het begon langzaam. Een schot van de ene kant, dan een schot van de andere kant. Twee vrouwen uit de huisjes achter de boerderij kwamen kijken wat er aan de hand was. Maar ze waren nog niet bij de dijk of het barstte los. Ze konden niet meer terug en moesten schuilen in het huis van Kees Sluiter, dat naast onze boerderij stond. Beide vrouwen raakten gewond. Bij een van hen hing het onderbeen er los aan. Vreselijk. Ik hoor haar nog schreeuwen. Een Nederlandse sergeant bracht haar bij ons binnen. We moesten zo snel mogelijk met haar weg zien te komen. Maar we zaten als ratten in de val en konden geen kant op. Het was te gevaarlijk. De kogels vlogen om ons heen.”

IN DE FIK

De Dekkers – naast Pleun waren zijn ouders, zijn zussen Grietje en Lena en zijn oma in het huis aanwezig – konden niets anders doen dan wachten op hulp. Waarschijnlijk opgeroepen door de Nederlandse soldaten, kwam opeens een EHBO’er binnen om de gewonde vrouw te helpen. Ook dokter Rademacher, de huisarts, had zich naar het vuurgevecht gespoed, maar het is niet bekend of hij ook bij de Dekkers binnen is geweest. “Dat weet ik niet meer. Het was ook allemaal zo chaotisch. Die EHBO’er begon de vrouw meteen te verzorgen, toen opeens een soldaat naar binnen stormde. ‘De boerderij staat in de fik!’, riep hij. Waarschijnlijk kwam het door een Duitse mortier. We hadden het met al dat kabaal niet eens gemerkt. We droegen oma, die al jaren ernstig verzwakt was, naar buiten. De gewonde vrouw werd op een ladder gelegd en ook naar buiten gedragen. De koeien liepen geen gevaar, die stonden in de wei. Maar in de brandende stal stond nog wel een merrie met haar veulen. Ik rende naar binnen om ze te redden.” En dan, licht geëmotioneerd: “Ik zie dat paard nog staan ... : met de voorbenen ... helemaal gestrekt, zo bang was ze.”

ALLES KWIJT

Merrie en veulen bleven inderdaad ongedeerd. Het gezin ook. “We vluchtten naar het dorp, onder de kogels door. Ik heb amper achterom gekeken. De boerderij brandde tot op de grond af. We hadden niets meer. Geen huis, geen stal, geen gereedschap, geen karren, geen persoonlijke bezittingen. Niets. We waren alles kwijt. Behalve de dieren.” Kort na de Nederlandse overgave werd het gebied vrijgegeven en ging Pleun er met zijn vader kijken. “We groeven het kistje met de waardevolle papieren op, zodat onder meer het trouwboekje van mijn ouders bewaard is gebleven. Maar foto’s uit die tijd hebben we alleen nog dankzij het streekarchief.”

7 Het formulier waarmee de Dekkers de vergoeding voor de vernietiging van hun boerderij claimden. Eigendom Margriet van Dijk-Dekker.

8 Detail van het schadeformulier, met daarop de verzekerde bedragen: 9.000 gulden voor de woning, 10.000 gulden voor de grote schuur en 2.500 gulden voor de bijschuur. Eigendom Margriet van Dijk-Dekker.

9 De nieuwe boerderij, die al snel op de plek van de afgebrande boerderij verrees. De foto dateert uit de jaren zestig, maar de boerderij zag er in de oorlog hetzelfde uit. Eigendom Margriet van Dijk-Dekker.

7

8

9

ONDERDAK GEREgeld

Zijn oma, moeder en zussen vonden onderdak bij familie, hij en zijn vader ook. Voor zijn toch al verzwakte oma waren de heftige gebeurtenissen bij de brug te veel. Ontdaan en in de war, stierf zij op 22 mei, slechts tien dagen na de gevechtshandelingen. Ongeveer drie weken daarna konden zijn ouders een huis huren en woonde het gezin weer bij elkaar. Voor het vee werd bij bevriende boeren onderdak geregeld, voor als het weer herfst werd. Zo vonden de Dekkers ook opslagruimtes voor hun hooi, dat in de winter als veevoer diende. “Toen de koeien weer op stal stonden, kostte het heel veel tijd om ze elke dag te voeren en te melken. Je moest met paard en wagen steeds verschillende boeren langs.”

NIEUWE BOERDERIJ

Die situatie duurde tot de herfst van 1942. In oktober van dat jaar werd op de plek van de oude boerderij een nieuwe opgeleverd. De bouw daarvan was enige tijd na de brand begonnen, toen duidelijk was hoeveel het gezin van de verzekering uitgekeerd zou krijgen. In een brief van die verzekeringsmaatschappij, De Nederlanden van 1845, staat het keurig opgesomd: 9.000 gulden voor het woonhuis, 10.000 gulden voor de schuur en 2.500 gulden voor de bijschuren. “Te weinig natuurlijk, maar mijn vader zette de bouw gewoon door.”

ENGELSE BOMMEN

Het gezin woonde in de nieuwe boerderij tot 5 maart 1945. “Op die dag zaten we te eten in de keuken, aan de kant van het huis waar zich ook de ingang van de stal bevond”, zegt Pleun. “Ik zat daar met mijn vader, moeder, een oom, zijn vrouw en nog een oom. Mijn oudste zus was inmiddels het huis uit en op dat moment al ernstig ziek. Mijn jongste zusje was bij familie. Opeens viel er een bom op de brug. We schrokken ons rot en renden door het huis om alle ramen open te zetten, zodat die er niet bij een volgende bom aan zouden gaan. Toen viel er op vier of vijf meter van de keukentafel, net buiten, weer een bom. Een enorme klap volgde. Mijn jongste oom, die aan tafel was blijven zitten, kreeg allemaal glasscherven in zijn gezicht. Maar verder raakte er wonder boven wonder niemand gewond. Terwijl het huis onbewoonbaar was geworden: de gevel was gescheurd en muren waren ontzet. Vooral mijn moeder had geluk. Zij bevond zich op het moment van die tweede explosie in een kamer waarvan een muur helemaal was ontzet. Een deel van het plafond kwam naar beneden, maar zij stond precies op een plek waar de balken bleven hangen.” De bommen waren afkomstig van Engelse jachtvliegers, die de Duitse versterkingen rondom de brug als doelwit hadden gekozen. Weer moest het gezin elders worden ondergebracht en weer werd het vee, dat nog binnen stond, over de stallen van bevriende boeren verspreid. Kort daarna konden de dieren in elk geval naar één adres, boerderij De Hoge Werf.

STRAATNAAM

In 1947 trouwde Pleun met Maria van der Linden. Ze betrokken de getroffen boerderij, waarvan één kamer inmiddels bewoonbaar was gemaakt. Daar woonden ze, leefden ze, sliepen ze en aten ze. Toen hun eerste kind op komst was (ze kregen uiteindelijk twee dochters), maakten ze haast met de verdere restauratie. “Ik deed de boerderij nog steeds samen met mijn vader, maar in loop van de jaren was steeds meer land nodig voor de uitbreiding van Spijkenisse.” In 1965 werden ook zijn laatste stukken land, én de boerderij, verkocht. De haven werd gedeeltelijk gedempt en even verderop werd een nieuwe haven uitgegraven. Het gezin verhuisde naar een eengezinswoning aan de Jacob Catsstraat. Mét elektriciteit. “Dat hadden we op de boerderij nog niet.” Pleun ging werken bij Spijckstaal, waar hij na twintig jaar trouwe dienst zijn pensioen haalde. Wat overblijft zijn herinneringen, een paar foto’s uit het streekarchief, de Veerweg (die nog altijd bestaat) en de Krijn Dekkerlaan. De ondernemende overgrootvader, die de eerste boerderij bouwde en de veerdienst begon, wordt straks in nieuwbouwwijk De Elementen met een straatnaam geëerd.

STOUTMOEDIG PLAN OM BRUG TE NEMEN

Het is dat Nederland op 14 mei 1940 capituleerde, anders hadden de in Spijkenisse gestationeerde militairen in een bloedige aanval geprobeerd de Spijkenisserbrug te nemen. Daar bestond een stoutmoedig plan voor. Dat schreef Aad Terstegge in 1985 aan de Spijkenisser stadsarchivaris Jan de Baan.³ Hij was, zo staat in de brief, tijdens de gevechten om de brug sergente-majoor administrateur bij de compagnie die in Hellevoetsluis gelegerd was. Op 11 mei werd zijn eenheid naar de brug gedirigeerd om, zoals het bevel luidde, ‘de vijand krachtig aan te grijpen en te verslaan’. De kapitein van de compagnie koos de molen uit als commandopost. Dat was ook de plek waar Aad Terstegge zich tijdens de beschietingen op 12 mei bevond. Het plan was om één sectie van de compagnie aan de linkerkant van de brug de rivier over te laten steken, voor een schijnaanval. De hoofdmacht zou dan, tegelijkertijd, aan de rechterkant eveneens het water oversteken en de vijandelijke stellingen aan de Hoogvlietse oever, en daarmee de brug zelf, veroveren. De Nederlanders waren met veel grotere aantallen, maar toch was het een uiterst riskant plan: er zou geen dekking door artillerie zijn en luchtsteun was er al helemaal

niet. Bovendien was het de bedoeling om na de verovering van de vijandelijke stellingen ook het achterland te zuiveren, tot aan Rotterdam-Zuid. En niemand wist hoeveel Duitsers zich dáár bevonden. De aanval zou in de nacht van 14 op 15 mei worden uitgevoerd. De capitulatie stak er echter een stokje voor. “De woede hierover was bijzonder groot, vooral ook omdat de koningin gevlucht bleek te zijn”, zo staat in de brief. “Ze heeft ons in de steek gelaten, werd veelvuldig gezegd. Veel mannen liepen te huilen. (...) Van de Duisters kwam het bevel dat de kapitein, met zijn commandogroep, ongewapend en voorzien van een witte vlag de volgende morgen tot midden op de brug moest lopen. De Duitse commandant zou daar ook verschijnen. Ik was bij de overgave aanwezig. De Duitser en onze kapitein groetten elkaar. Het eerste wat de Duitse commandant zei, was: ‘Warum sind Sie nicht durchgestoszen?’ (...) De kapitein antwoordde dat de capitulatie één dag te vroeg gekomen was. Ik denk achteraf dat het een groot geluk is geweest, dat wij niet een dag eerder de aanval ingezet hebben. (...) Eén sein naar het Duitse hoofdkwartier (...) zou voldoende geweest zijn om een paar vliegtuigen naar ons front te sturen, gevolgd door lichte

10

artillerie en infanterieversterking. De bevolking van Spijkenisse zou er middenin gezeten hebben. Ik denk dat het aantal burger- en militaire slachtoffers bijzonder groot geweest zou zijn, zonder dat de loop van de oorlog er merkbaar door veranderd zou zijn.”

Bij de beschietingen rond de brug vielen diverse Duitse doden. Aan Nederlandse zijde waren twee dodelijke slachtoffers te betreuren: sergeant Arie Diederik en soldaat Romeijn, van wie Aad Terstegge de voornaam niet (meer) wist. Romeijn had zich, zo is in de brief te lezen, ‘vol jeugdig vuur’ te ver buiten de dekking opgericht en werd getroffen door een uiteensplattende granaat. Diederik deed hetzelfde, maar dan in een poging de jonge soldaat terug te trekken. Hij raakte zo zwaar gewond dat hij ter plaatse stierf. Romeijn werd zwaar gewond naar de molen gebracht. “Hij lag roerloos stil en zag er niet gewond uit.

Er was geen bloed te zien. Zijn achterhoofd was echter getroffen door allemaal kleine granaatsplinters. Hij toonde geen tekenen van pijn, wel

werd mij duidelijk dat hij bang was. Ik ging op de grond naast hem zitten, pakte zijn hand vast en praatte zacht tegen hem, om hem gerust te stellen. Hij hield mijn hand stevig vast en bleef mij steeds aankijken. Zijn ademhaling ging steeds moeilijker en ik vreesde dat hij niet lang meer zou leven. Toen de ambulance kwam (...), leefde hij nog en was nog steeds bij kennis. Ik liep mee naar de auto en wij hadden moeite elkaar los te laten. Ik zei dat ik hoopte hem gauw weer te zien. Voordat het portier van de ziekenauto gesloten werd, tilde hij een hand op, bij wijze van groet. Ik zwaaide terug. Ik was verdrietig, maar vooral woedend.” Een dag later kwam het bericht dat de jonge soldaat was overleden. Hij werd in Hellevoetsluis begraven. Arie Diederik vond zijn laatste rustplaats in Spijkenisse, op de begraafplaats aan de Vredeshofstraat. Hij ligt naast twee Britten, die met hun vliegtuig op de eerste oorlogsdag bij Hoogvliet neerstortten. Hun namen zijn Michael Anderson (pilot officer) en Herbert Hawkins (leading aircraftman).

1 J. de Baan, *Spijkenisse in oorlogstijd* (derde druk; z.p. 1990) 3.

2 J. de Baan, *Spijkenisse in oorlogstijd* (derde druk; z.p. 1990) 6.

3 Brief van Aad Terstegge, gedateerd 17 juni 1985, aan de Spijkenisser stadsarchivaris Jan de Baan. De brief is in bezit van het Streekarchief Voorne-Putten-Rozenburg (collectie Jan de Baan).

11

12

13

10 De Spijkenisserbrug, gezien vanaf de kant van Spijkenisse. Op de voorgrond de boerderij van de familie Dekker. Jaartal onbekend.

Eigendom Margriet van Dijk-Dekker.

11 De grafsteen van Arie Diederik, die bij de brug sneuvelde.

Foto Tom Croes.

12 Leading aircraftman Herbert C.W. Hawkins.

Eigendom Streekarchief Voorne-Putten-Rozenburg (collectie Jan de Baan).

13 Pilot officer Michael H. Anderson.

Eigendom Streekarchief Voorne-Putten-Rozenburg (collectie Jan de Baan).